

Г. ҚАЛИОЛЛА ¹, Н. АБДЫРАҚЫН ¹
¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
✉ e-mail: 1525102214@qq.com

МО ЯНЬНІҢ «ӨМІР МЕН ӨЛІМ АЗАБЫ» РОМАНЫНДАҒЫ МӘДЕНИ КОННОТАЦИЯЛАРДЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРЫЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа. Қытай әдебиетінің көрнекті өкілі, Нобель сыйлығының лауреаты Мо Яньнің шығармалары ұлттық мәдениет пен халықтық дүниетанымға бай. Оның «Өмір мен өлім азабы» (Қытайша басылымындағы кітаптің аты «生死疲劳») романы – ең танымал шығармаларының бірі. Туынды өмір мен өлімнің шексіз айналымын тақырып ете отырып, Қытай ауылындағы жарты ғасырлық жер реформасының тарихын сипаттайды. Сонымен қатар, ауылдағы терең тарихи өзгерістер мен оларға байланысты адамдардың қуаныштары мен қайғыларын суреттейді. Романдағы кейіпкерлер мен оқиғалардың көбісі шынайы өмірден алынған. Автор шығармашылық барысында өз өміріндегі оқиғаларды және естіген әңгімелерді қолданған. Романда Қытай мәдениетіне тән көптеген элементтер бар, бұл шетелдік оқырмандардың Қытай мәдениетімен танысуына мүмкіндік береді.

Бұл мақала романды қазақ тіліне аудару барысын талдай отырып, халықтық мәдениеттің аударылу ерекшеліктерін зерттейді және оны тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Мақала мәдени аударма ілімінің теориясы негізінде, аудармашының мәдениет элементтерін қолданудағы аударма тактикасы мен аударма әдісіне талдау жасап, оны жинақтап реттеп, осы теорияны жаңа зерттеу жетістіктерімен қамдап, оның одан әрі дамуын жебейді. Сондай-ақ бұдан былайғы зерттеушілердің теориялық білімдерді өте жақсы игеруіне жәрдемдесетін материалдармен таныстырады. Сонымен қатар түпнұсқа мен аудармаға талдау жасау арқылы тіл-мәдениет негізін бекемдеп, қытай тілі мен қазақ тіліндегі әдеби шығармалардың дұрыс аударылуына көмегін тигізеді. Ұсынылып отырған мақалада қолданылған зерттеу әдістері: салыстырмалы талдау әдісі: Мо Яньнің «生死疲劳» романының қазақша аудармасы «Өмір мен Өлім азабы» туындысындағы халықтық салт-сана мәдениетін аудару әдісін талдау; семантикалық және мәдени-лингвистикалық әдістер: «Өмір мен өлім азабы» романындағы мәдени аспектілердің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктерін және өңірлік айырмашылықтарға байланысты халықтық мәдениетті топқа бөліп талдау. Әдеби туындылардағы ел ішіндегі мәдениет факторларын аударуды зерттеуде әлі де көптеген мәселелер бар. Әдеби шығармалардың мәдени коннотацияның семантикалық мәнін және екінші тілге дәл жеткізілуін зерттеген мақалалар аз, сонымен бірге, бұл зерттеу мақаласы, кейінгі зерттеулерге жетекшілік етіп, авторлардың өзінің зерттеу беталысын

* Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Қалиолла Г., Абдырақын Н. Мо Яньнің «Өмір мен өлім азабы» романындағы мәдени коннотациялардың қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері // Yassawi Journal of Philology. – 2026. – №2 (2). – Б. 146-157. <https://doi.org/10.47526/3107-3085.353>

*Cite us correctly:

Qaliolla G., Abdyaqyn N. Mo Iannin «Omir men olim azaby» romanyndagy madeni konnotacialardyn qazaq tiline audarylu erekshelekteri [Features of Translation into Kazakh of Cultural Connotations in Mo Yan's Novel "The Pain of Life and Death"] // Yassawi Journal of Philology. – 2026. – №2 (2). – Б. 146-157. <https://doi.org/10.47526/3107-3085.353>

Мақаланың редакцияға түскен күні 19.06.2025 / қабылданған күні 30.06.2026

айқындап, теорияның практика барысындағы қолданылу әдісі мен жолын анағұрлым ойдағыдай түсінуіне мүмкіндік жасайды.

Кілт сөздер: аударма, Мо Янь, қытай тілі, мәдени коннотация, семантика.

Кіріспе

«Өмір мен өлім азабы» – Мо Яньнің көлемді романдарының бірі. Шығарманың басты кейіпкері Симен Нао – жазықсыз айыпталып өлтірілген жер иесі. Ол алты рет қайта тірілу арқылы өмірдің әртүрлі қырларын басынан өткереді: есек, сиыр, шошқа, ит, маймыл және үлкен басты сәби кейпіне енеді. Осы әртүрлі кейіптер арқылы ол әрқилы өмірлік тәжірибелерді сезініп, әлемді басқаша көреді. Есек бейнесінде аштық, шаршау мен қанау азабын басынан өткереді; Сиыр бейнесінде құлдық пен жатсынудың ауыртпалығын сезінеді; Шошқа кейпінде сойылу алдындағы қорқыныш пен үрейдің дәмін татады; Ит ретінде зорлық-зомбылық пен қараусыз қалудың азабын көреді; Маймыл кейпінде еркіндік пен айлакерлікті сезінеді; Соңғы рет үлкен басты, емделмейтін аурумен туған сәби болып қайта дүниеге келеді. Сәби кейпінде Симен Нао өзінің бұрынғы адам кейпіндегі өмірін еске түсіреді: жазықсыз өлтірілген сәтін, шаруа Лань Цзефан отбасымен және өз отбасы – Симендер әулетімен арадағы кикілжіңдері мен қарым-қатынастарын қайта қайта суреттейді [1, 40-б.]. Осылайша роман арқылы автор Қытай ауылындағы соңғы жарты ғасыр ішінде болған әлеуметтік және тарихи өзгерістерді бейнелеп, адамдар мен жануарлар, адамдар мен табиғат арасындағы қарым-қатынастарды көрсетеді.

Мо Янь бұл романды өзінің балалық шақтағы естеліктерінен шабыт алып жазған. Сол кезеңде ол бастауыш мектепте оқып жүрген еді. Бұл Қытай ауылдарында коммуналар құрылып, тұрмыс аса ауыр болған уақыт еді. Сабақ арасындағы үзілістерде ол жалғыз өзі ағаш дөңгелекті, ескі арбасын сүйреп өтетін шаруа адамды жиі көретін. Бұл шаруа – ақсақ есегі және әйелімен тұратын шағын отбасылы қарт кісі. Олардың ауыр тұрмысы мен шаршаған өмір салты жазушының жадында терең із қалдырды [2, 118-б.]. Бұл көріністер романның өзекті ойына негіз болды.

Мо Янь өзінің сұхбаттарының бірінде бұл романның жазылуына ұзақ уақыт дайындалғанын, көптеген зерттеулер мен материалдар жинағанын айтқан. Шығарманың нақты жазылуына 43 жыл уақыт жұмсалды. Ол бірде ғибадатханадан буддизмнің алты қайта туу заңын бейнелейтін қабырға суреттерін көріп, идеялары толық айқындалып, романды жазуға кіріскен. Аталған роман 2021 жылы қазақстандық аудармашылар Ж. Мұхамедқан мен Д. Әлімақын тарапынан қазақ тіліне аударылып, Нұр-Сұлтандағы Фолиант баспасынан жарық көрді.

Ілгергі зерттеулер бойынша, қытай мен қазақ халықының мәдени-танымдық айырмашылықтары мен ұқсастықтарын салыстыра зерттеу соңғы жылдары өзекті бағыттардың біріне айналды. Бұл тұрғыда, С.Қ. Турарбекова, А.Х. Нұрқадирова, сондай-ақ қытай ғалымдары Лю Цзиньхуа мен Чжан Юньлидің еңбектерінде мәдени коннотация мен ұлттық ерекшеліктердің аудармада берілу мәселелері қарастырылған. Алайда Мо Янь шығармашылығындағы мәдени кодтардың қазақ тіліне аударылуы жеке зерттеу нысаны ретінде әлі толық қарастырылмаған.

Осыған байланысты зерттеудің нысаны ретінде – Мо Яньнің «Өмір мен өлім азабы» романы алынды, зерттеу пәні – шығарманы қазақ тіліне аудару барысындағы мәдени аспектілердің көрінісі.

Зерттеудің мақсаты – қытай мәдениетіне тән ұғымдардың қазақ тілінде берілу ерекшеліктерін анықтау және аударма барысында қолданылған мәдени сәйкестік пен бейімдеу әдістерін талдау.

Зерттеудің міндеті – теориялық негізді айқындау, нақты мысалдар бойынша салыстырмалы талдау жүргізу.

Зерттеу жұмысының өзектілігі шығармадағы мәдени сөздердің семантикалық мәнін нысаналы тілге сәтті аудару болып табылады.

Ұлттық салт-сана бір түрлі мәдениет пен енді бір түрлі мәдениетті парықтаудың айқын белгісі. Ол бір мемлекеттің ұзақ уақыттық қоғамдық өмірде дамыған әрі ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан рухани мәдениеті, ол сол елдің киім-кешек, азық-түлік, тұрғын үй және қатынас жақтарында бойсұнатын немесе сенетін әрекет әдеті болып бейнеленеді. Өсіп-өрбу барысында, дүниенің жер-жеріндегі ұлттар түрліше жаратылыстық және мәдениет ортасының тежеуі мен ықпалында, алуан түрлі, өзіндік ерекшелікке ие ұлттық салт-сананы бейнелейтін адамдар мен мәдени атауларды қалыптастырды. Әдеби туындылар қоғамдық реалдықтың айнасы ретінде қашан да мол халықтық мәдениет сөздерін қамтиды [3, 135-6.].

Зерттеу әдістері мен материалдар

Зерттеуде негізгі әдіс ретінде салыстырмалы-типологиялық талдау тәсілі таңдалып, ол Мо Яньннің «Өмір мен өлім азабы» романының түпнұсқасы (қытай тіліндегі 《生死疲劳》) қазақстандық аудармашылар Ж. Мұхамедқан мен Д. Әлімақын тарапынан қазақ тіліне аударылған нұсқалары арасындағы лингвомәдени бірліктердің берілу ерекшеліктерін талдауға бағытталды. Бұл әдіс бастапқы және аударма мәтіндердегі сөздер, фразеологиялық тіркестер, реалиялар және мәдени коннотативтік мазмұны бар грамматикалық құрылымдар деңгейінде сәйкестіктерді анықтауға, сондай-ақ ұлттық-мәдени мазмұнның трансформациясын, жойылуын немесе интерпретациялануын айқындауға мүмкіндік берді. Зерттеу барысында, алдымен этномәдени мәні бар тілдік бірліктер іріктеліп, олардың қазақ тіліндегі баламалары салыстырылды; кейін бұл аударма нұсқалары бейімдеу, калькалау, трансформация, мағыналық алмастыру, мәдени интерпретация сынды аударма стратегиялары тұрғысынан талданып, алынған деректер лингвомәдени сипаттары бойынша жіктеліп, мәдениетаралық прагматика аясында интерпретацияланды. Бұдан сырт, тілдік бірліктерді сипаттап, олардың семантикалық мағынасы мен қызметі ұқсас баламасын нақтылау үшін Эквивалентті сәйкестендіру әдіс те қолданылды. Бұл әдістер қазақ тілінде тікелей баламасы жоқ немесе баламасы бар сөздерді дәл жеткізу қажеттілігінен туындап, ұлттық-мәдени ақпаратты оқырманға түсінікті етіп жеткізуге және мәтіннің Эквиваленттілігін сақтауға бағытталды. Осылайша, аударманың дәлдігі мен оны қабылдаудың жеңілдігі арасындағы балансты қамтамасыз ететін прагматикалық тұрғыдағы тиімді тәсілдер жүйесі айқындалды. Мәдени коннотация мен аударма мәселелері XX ғасырдың екінші жартысынан бастап тіл және мәдениет арақатынасын зерттеудің маңызды бағытына айналды. Э. Сепир мен Б. Уорфтың лингвистикалық салыстырмалылық теориясына (Sapir & Whorf, 1956) сәйкес, әр тіл өз иесінің дүние танымын қалыптастырады және мәдени ерекшеліктерді тілдік құрылымдар арқылы сақтайды. Ал Халл (Hall, 1976) мәдениетті коммуникациялық жүйе ретінде қарастырып, мәдени айырмашылықтардың тілдік мінез-құлыққа әсерін айқындаған.

Вежбицка (Wierzbicka, 1997) мәдени семантика ұғымын когнитивтік тұрғыдан дамытып, әр тілдің негізгі мәдени концептілерін салыстыру арқылы «барлық халықтың мәдениетінде кездесетін ортақ мән-мағыналар мен құндылықтарын» анықтауға тырысты. Бұл бағыт кейінгі зерттеулерде ұлттық дүниетаным мен мәдени коннотацияның өзара байланысын тереңірек талдауға негіз болды.

Аударматану саласында Нида (Nida, 1964) ұсынған динамикалық эквиваленттік теория мәдени тұрғыдан аударманың маңызын көрсетті. Оның пікірінше, сәтті аударма түпнұсқаның мағынасын ғана емес, оның мәдени әсерін де қабылдаушы тілде жеткізе білуі керек. Сол сияқты Бейкер (Baker, 2018) мәдени коннотацияларды аудару кезінде семантикалық баламалардан бөлек прагматикалық және контекстуалдық факторларды да ескеру қажеттігін атап өтеді.

Қазақ тіл білімінде Ә. Қайдар (2003), Е. Жанпейісов (1996), Р. Сыздық (2004) сияқты ғалымдар ұлттық мәдени семантиканы тіл арқылы танып-білу мәселелерін жан-жақты

қарастырған. Бұл еңбектерде қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі, наным-сенімі және дәстүрлі мәдениетіне тән ұғымдар тілдік деректер арқылы жүйеленген. Қытай тіл білімінде Чэнь Вэнься (陈文霞, 2010), Лю Миин (刘明, 2018) сияқты зерттеушілер қытай мәдени коннотациясының философиялық және этикалық сипатын, сондай-ақ олардың аудармадағы трансформациясын зерделеген.

Ғалымдар (Ә. Қайдар, В. фон Гумбольдт, Е. Найда, С. Влахов және С. Флорин) мәдени семантиканы ұлттың рухани болмысын сипаттайтын басты элементтердің бірі деп есептейді. Е. Найда (Eugene Nida, 1964) аударманы «мағыналық эквиваленттілікті сақтау әрекеті» деп анықтайды. Оның «динамикалық эквиваленттік» тұжырымдамасы мәдени коннотацияны сақтаудың негізгі қағидаларын ұсынады. Ал қазақ тіл білімінде Ә. Қайдар (1998), Р. Сыздық (2004), Г. Смағұлова (2010) сияқты ғалымдар ұлттық-мәдени компоненттердің тілдегі көрінісін зерттеген.

Қытай лингвистикасында мәдени коннотация мәселесін 许渊冲 (Xu Yuanchong, 1999), 王东风 (Wang Dongfeng, 2012), 黄国文 (Huang Guowen, 2018) сияқты зерттеушілер қарастырған. Олар тіл мен мәдениеттің өзара байланысын, бейнелі мағына мен мәдени символдардың аудармада берілу ерекшеліктерін айқындаған. отандық және шетел ғалымдарының зерттеу еңбектері осы жұмысымыздың теориялық бөліміне арқау болды. Енді келесі бөлімде «Өмір мен өлім азабы» романының түпнұсқасы мен қазақ тіліндегі аудармасындағы мәдени коннотациялардың қазақ тіліне аударылу ерекшеліктеріне нақты мысалдар негізінде талдау жасалынады.

Талдау мен нәтижелер

Халықтық мәдениет – адамзат қоғамының дамуының маңызды бөлігі, ол адамдардың ұзақ уақыт бойғы өндірістік, тұрмыстық және ойын-сауық тәжірибелерінде қалыптасқан дәстүрлі мәдениет түрі. Ол белгілі бір ұлттың, өңірдің, тарихи кезеңнің ерекшеліктерін көрсетеді және адамзат мәдениетінің көптүрлілігін бейнелейді [4, 127-б.]. Халықтық мәдениет тек күнделікті өмірдің ажырамас бөлігі ғана емес, сонымен бірге адамдардың мәдени психологиясының маңызды тірегі болып табылады. Өңірлік айырмашылықтарға байланысты халықтық мәдениет үш негізгі топқа бөлінеді:

1. Рухани мәдениет және оның түрлері

Рухани мәдениет – адамзат қоғамындағы ерекше маңызды мәдени қабат. Ол адамдардың өмірлік тәжірибесі мен ақыл-ойын, олардың әлем туралы түсініктерін, құндылықтарын, сенімдерін және эстетикалық сезімдерін көрсетеді. Бұл мәдениеттің негізгі түрлеріне мыналар жатады:

1) Тіл және ауыз әдебиеті: Тіл – халықтық мәдениеттің тасымалдаушысы әрі көрінісі. Мақал-мәтелдер, жұмбақтар, эпостар мен аңыздар халықтың дүниетанымын, ақыл-ойын және тұрмыстық философиясын бейнелейді. 2) Салт-дәстүр мен әдет-ғұрып: Халықтың тарихи қалыптасқан наным-сенімдері, діни рәсімдері мен мерекелік дәстүрлері олардың рухани мәдениетінің бір бөлігі болып табылады. Мысалы, қытай халқының жаңа жылдық айдаһар биі немесе қазақ халқының көктемгі Наурыз мейрамы осы рухани мұраның жарқын көрінісі. 3) Көркем өнер мен музыка: Халық әндері, аспаптық музыка және би өнері – халықтың эмоциялық сезімдерін, табиғатқа деген көзқарасын және тарихи оқиғаларды жеткізу тәсілі. Қолөнер, киіз басу, ағаш ою, кестелеу сияқты өнер түрлері эстетикалық мәдениеттің ажырамас бөлігі болып табылады. 4) Діни сенімдер мен мифология: Адамдардың табиғатпен, қоғаммен және өздерімен қарым - қатынасына негізделген мифтер мен аңыздар. Буддизм, даосизм немесе шаманизм сияқты діни ағымдар осы халықтық мәдениетке айтарлықтай ықпал еткен [5, 107-б.].

2. Әлеуметтік-тұрмыстық мәдениеттің түрлері

Әлеуметтік және тұрмыстық мәдениет – адамдардың күнделікті өміріндегі ұжымдық әрекеттер мен қарым-қатынас түрлерін көрсететін мәдениет. Бұл мәдениет жеке тұлғалардың

ғана емес, бүкіл қауымдастықтың өмір сүру ережелері мен құндылықтарын бейнелейді [6, 22-6.].

1) Мерекелер мен салтанаттар: Ұлттық мерекелер мен аймақтық шаралар әлеуметтік байланыстарды нығайтуға және бірлікті көрсетуге ықпал етеді. Мысалы, қазақ халқының дәстүрлі Қымызмұрындық мерекесі ауыл бірлігін көрсетсе, қытай халқының Ай фестивалі отбасы махаббатын бейнелейді. 2) Отбасылық дәстүрлер: Той, шілдехана, құда түсу сияқты дәстүрлер – әлеуметтік мәдениеттің бірегей көрінісі. Әрбір рәсімнің өзіндік мағынасы бар және ол ұрпақтан ұрпаққа беріледі. 3) Күнделікті әдет-ғұрыптар: Ауылдағы еңбек бөлінісі, көмек көрсету дәстүрі немесе ас берудегі ұжымдық үлгі – әлеуметтік өмірдегі тығыз байланысты көрсетеді. Бұл барлық мәдениет түрлері адамзат өмірінің көпқырлылығын көрсетіп, халықтың дүниетанымын, қоғамдағы қарым-қатынасын және табиғатқа деген көзқарасын айқындайды [7, 260-6.].

3. Материалдық мәдениет және оның ерекшеліктері

Материалдық мәдениет – адамзаттың практикалық іс-әрекеті нәтижесінде пайда болған және өмір сүруіне қажетті материалдық құндылықтардың жиынтығы. Бұл мәдениет адамның табиғатты игеруі мен оны қажеттіліктеріне бейімдеудің нәтижесі ретінде қарастырылады [8, 185-6.]. Материалдық мәдениеттің басты ерекшеліктері мен түрлері төмендегідей: 1) Тұрғын үйлер мен құрылыс өнері: Адамдардың мекен етуге арналған баспаналары олардың өмір салты мен қоршаған ортаның ерекшеліктерін көрсетеді. 2) Шаруашылық құралдары мен техникалар: Қолөнер бұйымдары, еңбек құралдары, тұрмыстық техника материалдық мәдениеттің бір бөлігі болып табылады. Мысалы, көшпенділердің ер-тұрман жасауы немесе егін шаруашылығындағы соқалар – еңбек тәжірибесінің айғағы. Ауыл шаруашылығы, мал шаруашылығы сияқты өндірістік мәдениет – ұрпақтан ұрпаққа жалғасып, жергілікті халықтың өмір сүру негізіне айналған. 3) Тұрмыстық заттар мен сәндік бұйымдар: Ыдыс-аяқ, жиһаз, киім-кешек сияқты заттар адамдардың тұрмыс деңгейін, эстетикалық талғамын және өмір сүру ерекшеліктерін білдіреді. Қазақтың ұлттық нақыштағы ою-өрнектері тұрмыстық заттарды әсемдеп, олардың рухани құндылығын арттырды. Осы халықтық мәдениет түрлерін сақтау мен дамыту мәдени алуандықты қолдауға, мәдени байланыстарды тереңдетуге мүмкіндік береді.

Аударма – бұл тек тілдер арасындағы мағыналарды жеткізу ғана емес, сонымен қатар мәдениеттер арасындағы алмасу мен өзара түсіністік құралы. Қазақ және қытай мәдениеттері тарихи, тілдік және дәстүрлік айырмашылықтарымен ерекшеленетіндіктен, Мәдени айырмашылықтардың аудармаға әкелетін кедергілерін қалай жеңу керектігі – аудармашылар ойлануы тиісті өзекті тақырып.

«Өмір мен Өлім азабы» романның қазақша аудармасындағы халықтық салт-сана мәдениетін аудару ерекшелігіне талдау жасасақ, мынадай бірнеше әдістер қолданылған:

1. Тікелей аударма

Тікелей аударма мәтіннің мазмұнын өзгертпестен, сөзбе-сөз аударуды білдіреді. Бұл әдіс мәтіндегі мәдени элементтердің түпнұсқалық мағынасын сақтауға көмектеседі.

Мысал 1:

Түпнұсқа: «第二章第44页: 三月扶犁, 四月播种, 五月割麦, 六月栽瓜, 七月锄豆, 八月杀麻, 九月掐谷, 十月翻地» [9, 44-6.].

Аударма нұсқа: « Наурызда соқа айдасам, сәуірде тұқым себемін, мамырда бидай орып, маусымда қауын саламын, шілдеде бұршақ шөптесем, тамызда кендір сыдырамын, қыркүйекте егін жисам, қазанда егінге шығамын » [21, 44-6.].

Бұл мәтінде қытай ауыл шаруашылығының кезеңдері табиғи түрде қазақ тілінде жеткізілген. Аудармада бастапқы мәтіннің мағынасы мен ырғақтылығы толық сақталған. Мо Янь өзінің романында ауыл шаруашылығы көріністерін қарапайым да ұғынықты бейнелеген. Аудармашы түпнұсқа мәтіннің сөз әрлеу әдісін сақтайды және «... мен жасадым» Сөйлем құрылымын қолданып, ауыл шаруашылығындағы көріністерді

бейнелейді. Қазақ тіліндегі тіл дағыдысына да көбірек сәйкес келеді және аударма табиғи әрі жетік болады. Қытайдың ауылдық жерінде адамдар 24 амалға сәйкес егін егумен, егін жинаумен және басқа да ауыл шаруашылығы қызметімен айналысады. Әрбір амалдың өзіндік бірегей мағынасы мен мәдени коннотациясы бар, мысалы «Личунь» көктемнің басталуын білдіреді, ал «Қысқы күн тоқырауы» күн шуағының біртіндеп ұлғаюын және ауа райының жылынуын білдіреді. Ауыл шаруашылығы қызметі мен 24 амалдың үйлесімі қытайлықтардың қайтпас қайсарлығы мен табиғатпен қарым-қатынасқа тәуелділігін көрсетеді [10, 135-б.]. Сондықтан аудармашы аудармадағы шаруа мен жер арасындағы ажырамас эмоциялық байланысты одан ары ерекше атап өтіп, оқырманға өндірістік өркениеттегі айырмашылықтар мен қытай ауыл шаруашылығы әдеттерін тереңдей түсінуге көмектеседі.

Мысал 2:

Түпнұсқа: «第四章第102页: 白刀子进, 红刀子出» [9, 102-б.].

Аударма нұсқа: «ақ пышақ жалаңдап кіріп, қан жоса боп шығып жатыр» [21, 102-б.].

Бұл сөйлем романда жазылған шошқаның сойылған көрінісін сипаттайды. Жоғарғы бөлігінде ақ пышақ, төменгі бөлігінде қызыл пышақ қолданылады [11, 123-б.]. Сондықтан пышақтың түсі ерекше маңызды және сою процесінің әр түрлі сатыларын білдіреді. Аудармашы ақ пышақ пен қызыл пышақты «ақ пышақ» деп тікелей аударған, ол бастапқы шығарманың мәдени мәнін толық сақтай алмаған, сондай-ақ бастапқы шығарманың контексті мен бейнелемекші болған мәдени көріністеріне жақындаған жоқ. Бастапқы мәтіндегі «进» және «出» деген сөздерді, Аудармашы шылау сөздерін қарама-қарсы пайдалана отырып «кіру» және «шығу» деп аудару арқылы екі түрлі түстегі пышақтың қолданылатындығын ашалап аудармаған, «ақ пышақ жалаңдап кіріп, қан жоса боп шығып жатыр» деп аударған. Аударманың бұл әдісі бастапқы шығарманың контекстіне жақын емес, қытай тілін білмейтін немесе қытай мәдениетімен таныс емес оқырмандар жөнінен алғанда, жаңсақтық тудырады. Аудармада мәдени сөздердің семантикалық мәндерінің екінші бір тілде бейнеленуі күңгірт. Себебі түстердің мағынасы мен символизмі әр түрлі мәдениеттерде әр түрлі болады. Шығыс мәдениетінде қызыл түсті бақытты, қуанышты, құштарлықты білдіреді және фестивальдарды, тойларды, басқа да жағдайларды тойлау үшін кеңінен қолданылады [12, 47-б.]. Екінші жағынан, ақ түс өлімді, қайғы-қасірет пен жаңсақтықты білдіреді, ал Орта Азия мәдениеттерінде қызыл түстің символы әлдеқайда күрделі [13, 43-б.]. Қызыл түс өміршеңдіктің, құштарлықтың символы болып саналады, бірақ ол зорлық-зомбылыққа, соғысқа, қан төгіске, қауіп-қатерге, т.б. кері жақтарына қаратылады. Ақ түс кінәсіздікті, тазалықты білдіреді [14, 153-б.]. Осылайша, романда бейнеленген қызу мерекелік орындарда қуаныш пен құттықтауды білдіру үшін қызыл да қолданылады. Бұл халық мәдениетін аударғанда аудармашы екі түсті, ақ және қызыл түсті көрсету үшін «ақ» пен «қызыл» -ды пайдалануға тура келеді. Бұл оқырмандарға түрлі мәдениеттердегі түстердің символын және шығармада айтылған мәдени түсініктерді жақсы түсінуге көмектеседі. Сонымен қатар, тікелей аударма мәдени алмасу мен мәдениетаралық түсіністік үшін аса маңызды, себебі ол адамдарға басқа мәдениеттерді жақсы түсінуге және құрметтеуге, мәдени қарым-қатынас пен түсіністікті насихаттауға көмектеседі [15, 176-б.].

2. Мағыналық аударма

Мағыналық аудармада түпнұсқаның дәл мағынасын сақтай отырып, мәтіннің оқырманға түсінікті және табиғи естілуі қамтамасыз етіледі.

Мысал 3:

Түпнұсқа: «第五十二章第1397页: 蓝开放和西门欢, 则对面坐在棺材前面的两个小方凳上, 就着一个瓦盆, 烧化纸钱» [9, 1397-б.].

Аударма нұсқа: «Лән Кайфаң мен Си Мын Хуан табыт алдына кішкене орындықтарын қойып, қыш түбек ішіне қағаз өртеді» [21, 1397-б.].

Қытайша «纸钱» сөзін аударған кезде, аудармашы мағыналық аударма әдісін қолданып «қағаз» деп аударарды. Себебі тікелей «қағаз ақша» деп аударылса, оқырман шын ақшаны өртеп жатыр деп түсінуі мүмкін. Керісінше, «қағаз» түпнұсқа мәтіннің мағынасын дәлірек жеткізе алады, ол адамдардың қайғы-қасіреттерін білдіру мақсатымен қайтыс болған адамға өртейтін қағаздан жасалған ақшаға жатады. Сонымен қатар, қытайдың жерлеу мәдениетінде құдайларға ғибадат ету мен құрметтеу салты бар, ал «纸钱» - ды, «қағаз» деп аудару оқырмандарға қытайдың жерлеу мәдениеті мен халықтық наным-сенімдерін жақсы түсінуіне көмектесе алады. Мағыналық аударма әдісі бастапқы мәтіннің мағынасын жеткізіп қана қоймай, қытай мәдениеті мен құндылықтарын оқырманға жеткізеді.

Мысал 4:

Түпнұсқа: «第二章第50页: 民国三十五年春天被我收了房» [9, 50-б.].

Аударма нұсқа: «Миңгоның (қытайша дәуір аты) 35-жылы мен оны кіші әйелдікке алғанмын» [21, 50-б.]. Бастапқы мәтіндегі «收房» сөзі іс жүзінде қытайдың дәстүрлі некелік салты болып табылады. Бірақ қытай мәдениетімен таныс емес оқырмандар үшін бұл түсініспеушілікке әкелуі мүмкін. Сондықтан аудармада «收房» мәдени факторы аударылмаса да, ол мәдени фактордың мағынасын тікелей түсіндіріп, «кіші әйелдікке алғанмын» деп аударарды. Оқырманның түпнұсқа мәтінінің мағынасын жақсы түсінуіне көмектесеу үшін бастапқы мәтіндегі мәдени коннотация дәстүрлі үйлену салт-дәстүрін аудару барысында бастапқы мәтіннің стилі мен сипаттамасын сақтап бейнелеген [16, 180-б.].

3. Фонетикалық аударма (транслитерация)

Қытай дәстүріндегі есімдер мен жер атауларының дыбысталуы қазақ оқырмандарына бейімделіп, транслитерация арқылы берілген.

Мысал 5:

Түпнұсқа: «第四章第98页: 叮叮当当, 铿铿锵锵, 火花迸溅, 声震四壁, 让我西门驴之心, 为之迷狂» [9, 98-б.].

Аударма нұсқа: «дүкен ішін сарт та сұрт, шың да шың дауысқа толтырды, қызған темірден шытырлап қызыл ұшқын шашырап жатыр. Осыларды көргенде Си Мың есек болған байғұс басым желігіп-ақ кетті» [21, 99-б.].

Бұл аудармада қытай тіліндегі атаудың дыбыстық ерекшеліктері қазақ тіліне бейімделіп, оқырманға түсінікті болатындай етіп өзгертілген. Бұл тәсіл оқырманға бастапқы атаудың қытай мәдениетіне тән екенін сезінуге мүмкіндік береді, сонымен қатар қазақ тілінің фонетикалық нормаларына сәйкес келеді.

Мо Янның «Өмір мен өлім азабы» романында Қытай қоғамының дәстүрлі нанымдары мен мәдени түсініктері реалистік және мифологиялық стильде қатар беріледі. Бұл мәдени кодтарды қазақ тіліне аудару барысында аудармашы семантикалық және прагматикалық шешімдер қабылдауға мәжбүр болған.

Бірінші кезекте, реинкарнация (жанның қайта тууы) концептісі аудармада ерекше орын алады. Қытай мәдениетінде бұл ұғым адам рухының мәңгілігі мен кармалық себеп-салдар заңдылығын білдіреді. Қазақ тіліне аударғанда «жаны қайта оралды», «рухы қайта тірілді» сияқты тіркестер қолданылып, философиялық астар сақталғанымен, ұлттық дүниетанымға бейімделген. Екінші, құрбандық пен ата-баба рухына табыну бейнелері түпнұсқада ерекше эмоциялық реңкке ие. Қазақ мәдениетінде де ата-бабаға тағзым ету дәстүрі бар, бірақ рәсімдік формалары өзгеше. Аудармашы мұны «ата-баба рухына сиынды» деп бейімдеп жеткізген. Бұл – тура мағынаны сақтап қана қоймай, мәдени сәйкестікке қол жеткізудің мысалы. Үшінші, ауыл өмірі мен шаруашылыққа байланысты ұғымдар. Мысалы, қытай тіліндегі «田神» (егін құдайы) сөзі аудармада «егін иесі» деп берілген. Бұл термин қазақтың «жер-ананы қадірлеу» ұғымына жақын келеді және мәдени интерпретацияны дұрыс сақтаған. Сондай-ақ романдағы диалогтық құрылымдарда халықтық мақал-мәтелдер мен астарлы

сөйлеу көп. Аудармашы кейбірін баламалы қазақ мақалдарымен алмастырған, бұл әдіс функционалдық эквиваленттілік қағидасына сай келеді.

Аудармашының басты мақсаты – түпнұсқаның мәдени реңін сақтап, қазақ оқырманына табиғи әрі түсінікті мәтін ұсыну екені айқындалады.

Нақтылап айтқанда, салыстырмалы талдау нәтижесінде төмендегідей қорытындылар жасалды:

Біріншіден, Мәдени коннотациялар аудармада тура емес, бейімделген формада берілген. Бұл тәсіл аударма мәтінін қабылдауды жеңілдетіп, мәдени тосқауылды азайтады. Екіншіден, Қытай мәдени ұғымдары қазақ дүниетанымына жақын баламалар арқылы жеткізілген. Мысалы, «рух», «құрбандық», «жер иесі» сияқты түсініктер қазақ мәдениетіне сай сөздермен бейнеленген. Үшіншіден, Аудармада прагматикалық бейімдеу әдісі басым. Бұл – мәдениетаралық коммуникацияны сақтау үшін орынды тәсіл. Төртіншіден, Аудармашы ұлттық эквиваленттерді қолдану арқылы мәдени сәйкестендіру стратегиясын ұстанған. Бұл түпнұсқа рухын жоғалтпай, қазақ тілінің табиғи жүйесіне үйлесімділік әкелген. Бесіншіден, Теориялық тұрғыда зерттеу, Нида, Катфорд және Вермеердің «мәдени эквиваленттік теориясымен» үйлеседі. Яғни, аудармада негізгі мақсат – мағынаны емес, мәдени әсер мен контекстті сақтау екені айқындалды.

Қорытынды

«Өмір мен Өлім азабы» кітабын қазақшаға аудару барысында қолданылған стратегиялар мәтіннің көркемдігі мен мағынасын сақтау, сондай-ақ оқырманға түпнұсқадағы мәдени элементтерді түсінікті түрде жеткізу мақсатында әртүрлі әдістерді біріктіреді. Бұл тәсілдер қазақ оқырмандарының қытай мәдениетін тереңірек түсінуіне мүмкіндік беріп, мәдениаралық диалогты нығайтуға ықпал етеді. Мо Яньнің «Өмір мен Өлім азабы» романы – қытай мәдениетінің күрделі философиялық және рухани жүйесін көркем тілмен бейнелейтін шығарма [17, 97-б.]. Бұл туындының қазақ тіліне аударылуы – тек тілдік емес, мәдени деңгейдегі жауапты процесс. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей: Қытай мәдениетіне тән символдар мен ұғымдар қазақша аудармада көбіне бейімдеу мен түсіндірмелі тәсіл арқылы жеткізіледі; Кейбір ұғымдардың философиялық тереңдігі қысқарып кетеді, сондықтан ғылыми аудармада түсіндірме әдісін кең қолдану қажет; Мәдени коннотацияларды сақтау үшін аудармашы тек тіл маманы емес, екі мәдениетті терең түсінетін зерттеуші болуы керек. Роман аудармасына талдау жасау арқылы аудармашының негізінен мәдениетке үйлесуді аударма әдісі ретінде қолданып, мәдениеттің көшуін қосымша алған [18, 177-б.]. Мәдениеттің ауысуы мен мәдениеттің ассимиляциялануы әдетте мәдениетке үйлесу әдісіне қолданылады [19, 85-б.]. Түпнұсқаның мағынасын дұрыс жеткізгеннен кейін, аударманың сапалы болуы үшін, аударушы болмашы өзгеріс жасайды, мысалы, сөз тәртібін реттеу, осы барыста ең көп қолданылатын аударма әдісі дыбыстық аудару, тіке аудару және түсіндірме, мұндағы мақсат түп нұсқадағы қытай мәдениет информациясын мүмкіндігінше сақтап, оқырмандардың қытай мәдениетін шынайы сезінуіне мүмкіндік жасау [20, 124-б.]. Романды қазақ тіліне аудару барысында, аудармашы мәдениетті көшіру, аудару әдісін қолданғанда негізінен қысқарту әдісін қолданады. Бұдан сырт, автордың жеке қабілеті шекті болғандықтан, зерттеуде әлі де көптеген жетерсіздіктер өмір сүріп отыр. ең әуелі, аударма мысалдарына талдау жасау жан-жақтылы және егжей-тегжейлі емес, зерттеу материалын әліде жан-жақтылы зерттеп, сапасын жоғарылатуға мүмкіндік бар; онан қалса, өзінің ұлттық мәдениет жағындағы білімдері кемшіл болғандықтан, аударма мысалдарына талдау жасау дұрыс болмауы мүмкін және де аударма теориясын түсіндіруі терең емес, кемшіл. Осылай бола тұрса да, бұл мақала әдеби аудармаларға теориялық және практикалық жақтан белгілі үлгілік рөл атқарады. Болашақта бұл бағыттағы зерттеулерді кеңейтіп, Мо Янь шығармашылығындағы мәдени кодтарды жүйелі түрде салыстырмалы талдау өзекті болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. 章奕奕.狂欢化下《生死疲劳》中人与动物的关系 // 文学教育(上). – 2023. – №4. – 页. 39-41.
2. 王振平,冯旭冉.《生死疲劳》人物形象前景化表达的翻译研究 // 齐齐哈尔大学学报(哲学社会科学版). – 2023. – №2. – 页. 116-120.
3. 池清丽.文化翻译策略多样性及多译互补研究. – 上海:上海外国语大学, 2007.
4. 王秉钦.文化翻译理论与实践(第2版). – 天津:南开大学出版社, 2007. – 270 页.
5. 蔡平.文化翻译研究. – 长沙:湖南师范大学, 2008.
6. 裘毛如.文化与翻译 // 外语(上海外国语大学学报). – 1998. – №2. – 页 20-23.
7. 王秉钦.文化翻译. – 天津:南开大学出版社, 1995. – 350 页.
8. 王如辉.基于语料库的翻译共性研究—以《生死疲劳》英译本为例 // 当代中国文学研究丛刊. – 2020. – №9. – 页. 181-193.
9. 莫言.生死疲劳. – 杭州:浙江文艺出版社, 2017. – 1514 页.
10. 尚维龙.葛浩文翻译思想的主体性研究. – 上海:上海交通大学, 2017.
11. 崔康丽,刘颖.《生死疲劳》中的翻译补偿策略 // 河北联合大学学报(社会科学版). – 2015. – №4. – 页. 120-126.
12. 汪笑纯.关联理论指导下《生死疲劳》中的民族特色文化英译研究 // 文化创新比较研究. – 2022. – №6 (26). – 页. 46-49.
13. 徐子晏.浅谈《生死疲劳》葛浩文译本中民俗文化的翻译策略 // 英语广场. – 2022. – №22. – 页. 42-44.
14. 陈筱婷,吴涛.葛浩文英译莫言《生死疲劳》被动意义句式研究—生态翻译学视角 // 汉字文化. – 2022. – №20. – 页. 152-154.
15. 李梓铭.副文本视域下莫言《生死疲劳》英译本农民蓝脸形象重构研究 // 文艺争鸣. – 2023. – №1. – 页. 174-179.
16. 曹锦秀.《生死疲劳》英译本中的形象变异 // 名作欣赏. – 2022. – №32. – 页. 179-181.
17. 石春让,石岩.葛浩文译《生死疲劳》中谚语的文化建构 // 外语. – 2019. – №1. – 页. 94-99.
18. 苗建伟.葛浩文翻译观分析—以《生死疲劳》英译本为例 // 湖北民族学院学报(哲学社会科学版). – 2015. – №1. – 页. 176-179.
19. 王德领.莫言与魔幻现实主义 // 阿斯塔纳大学学报(社会科学版). – 2013. – №1. – 页. 80-86.
20. 裘毛如.文化与翻译. – 北京:中国对外翻译出版公司, 2000. – 250 页.
21. Мо Ян. Өмір мен өлім азабы / ауд. Ж. Мұхамедханұлы, Д. Әлмақынұлы. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020. – 736 б.

REFERENCES

1. Zhang Yiyi. Kuanghuanhua xia Shengsi pilao zhong ren yu dongwu de guanxi [The relationship between humans and animals in “The pain of life and death” under carnival] // Wenxue jiaoyu (shang). – 2023. – №4. – P. 39-41. [in China]
2. Wang Zhenping, Feng Xuran. Shengsi pilao renwu xingxiang qianjinghua biaoda de fanyiyanjiu [Translation research on the Foreground Expression of the Character Image of “The pain of life and death”] // Qiqihaer daxue xuebao (zhexue shehui kexue ban). – 2023. – №2. – P. 116-120. [in China]
3. Chi Qingli. Wenhua fanyi celüe duoyangxing ji duoyi hubu yanjiu [Research on the Diversity of Cultural Translation Strategies and the complementarity of Multiple Translations]. – Shanghai: Shanghai Waiguoyu Daxue, 2007. [in China]
4. Wang Bingqin. Wenhua fanyi lilun yu Shijian [Cultural translation Theory and practice]. (di 2 ban). – Tianjin: Nankai Daxue Chubanshe, 2007. – 270 p. [in China]
5. Cai Ping. Wenhua fanyi yanjiu [Cultural Translation Research]. – Changsha: Hunan Shifan Daxue, 2008. [in China]
6. Qiu Maoru. Wenhua yu fanyi // Waiguo yu (Shanghai Waiguoyu Daxue xuebao). – 1998. – №2. – P. 20-23. [in China]
7. Wang Bingqin. Wenhua fanyi [Cultural translation]. – Tianjin: Nankai Daxue Chubanshe, 1995. – 350 p. [in China]

8. Wang Ruhui. Jiyu yuliaoku de fanyi gongxing yanjiu – yi Shengsi pilao yingyiben wei li [Research on the Commonality of Translation based on Corpus – Taking the English translation of “The pain of life and death” as an example] // Dangdai Zhongguo wenxue yanjiu congkan. – 2020. – №9. – Б. 181-193. [in China]
9. Mo Yan. Shengsi pilao [The pain of life and death]. – Hangzhou: Zhejiang Wenyi Chubanshe, 2017. – 1514 p. [in China]
10. Shang Weilong. Ge Haowen fanyi sixiang de zhutixing yanjiu [Research on the Subjectivity of Ge Haowen's Translation Thought]. – Shanghai: Shanghai Jiaotong Daxue, 2017. [in China]
11. Cui Kangli, Liu Ying. Shengsi pilao zhong de fanyi buchang celüe [Translation Compensation Strategy in “The pain of life and death”] // Hebei LianheDaxuexuebao (shehui kexue ban). – 2015. – №4. – P. 120-126. [in China]
12. Wang Xiaochun. Guanlian lilun zhidao xia Shengsi pilao zhong minzu tese wenhua yingyi yanjiu [Research on the English Translation of National Characteristic Culture in “The pain of life and death” under the guidance of correlation Theory] // Wenhua chuangxin bijiao yanjiu. – 2022. – №6(26). – P. 46-49. [in China]
13. Xu Ziyang. Qiantan Shengsi pilao Ge Haowen yiben zhong minsu wenhua de fanyi celüe [A brief discussion on the translation strategy of folk culture in Ge Haowen's translation of “The pain of life and death”] // Yingyu Guangchang. – 2022. – №22. – Б. 42-44. [in China]
14. Chen Xiaoting, Wu Tao. Ge Haowen yingyi Mo Yan Shengsi pilao beidong yiyi jushi yanjiu – shengtai fanyixue shijiao [Ge Haowen's English Translation of Mo Yan's “The pain of life and death” Passive Meaning Sentence Pattern Research – Ecological Translation Perspective] // Hanzi Wenhua. – 2022. – №20. – P. 152-154. [in China]
15. Li Ziming. Futext shiyu xia Mo Yan Shengsi pilao yingyiben nongmin Lanlian xingxiang zhonggou yanjiu [Research on the reconstruction of the image of the farmer's blue Face in the English translation of Mo Yan's “The pain of life and death” under the sub-text perspective] // Wenyi Zhengming. – 2023. – №1. – P. 174-179. [in China]
16. Cao Jinxiu. Shengsi pilao yingyiben zhong de xingxiang bianyi [Image variation in the English translation of “The pain of life and death”] // Mingzuo Xinshang. – 2022. – №32. – P. 179-181. [in China]
17. Shi Chunrang, Shi Yan. Ge Haowen yi Shengsi pilao zhong yanyu de wenhua jiangou [The cultural Construction of Proverbs in Ge Haowen's translation of “The pain of life and death”] // Waiguoyu. – 2019. – №1. – P. 94-99. [in China]
18. Miao Jianwei. Ge Haowen fanyi guan fenxi – yi Shengsi pilao yingyiben wei li [Analysis of Ge Haowen's Translation View—Taking the English translation of “The pain of life and death” as an example] // Hubei Minzu Xueyuan Xuebao (zhexue shehui kexue ban). – 2015. – №1. – Б. 176-179. [in China]
19. Wang Deling. Mo Yan yu mohui xianshi zhuyi // Astana Daxue Xuebao (shehui kexueban). – 2013. – №1. – P. 80-86. [in China]
20. Qiu Maoru. Wenhua yu fanyi [Culture and Translation]. – Beijing: Zhongguo Duiwai Fanyi Chubanshe, 2000. – 250 p. [in China]
21. Mo Yan. Omir men olim azaby [The pain of life and death] / aud.: Zh.Mukhametkhanuly, D.Almakynuly. – Nur-Sultan: Foliant, 2020. – 736 b. [in Kazakh]

Features of Translation into Kazakh of Cultural Connotations in Mo Yan's Novel “The Pain of Life and Death”

Abstract. Translation is not only the mutual dissemination of different linguistic symbols, but also the exchange of relationships and cultures. China and Kazakhstan have different historical origins, cultural traditions, and language customs, so overcoming the obstacles caused by cultural differences has become a thinking task for translators and scholars.

This article analyzes the process of translating a novel into the Kazakh language, studying the peculiarities of cultural elements in translation, and providing a deeper understanding of them. Regarding the scientific and practical significance of the work, the article is based on the theory of cultural translation, analyzing the translation tactics and methods used by translators when translating cultural elements,

organizing and summarizing them, and incorporating new research findings to promote the further development of this theory. Additionally, it provides materials that can serve as models for future researchers to better grasp theoretical knowledge. Moreover, through extensive analysis of the original text and the translation, it reinforces the foundation of language and culture, aiding in the accurate translation of literary works in both Chinese and Kazakh.

The research methods used in the proposed article include a descriptive method for analyzing the peculiarities of “folk culture” in the Chinese novel “生死疲劳” (Life and Death Struggles); comparative analysis method for examining the translation tactics and methods of folk traditions in Mo Yan's Chinese novel “生死疲劳” and its Kazakh translation “Өмір мен Өлім азабы” (The Torment of Life and Death); and the classification method for analyzing folk culture based on regional differences.

This article has considerable theoretical and practical significance. There are still many opportunities to study the cultural factors in literature and the translation of cultural elements in literary works within the country. Few articles have explored the meaning and translation of cultural connotations in literary works. Additionally, this research article will guide future research papers, clarify the author's research direction, and facilitate a better understanding of the application methods and pathways of theory in practice.

Keywords: translation, Mo Yan, Chinese culture, cultural connotation, semantics.

Особенности перевода на казахский язык культурных коннотаций в романе Мо Янь «Боль жизни и смерти»

Аннотация. Перевод – это не только взаимное распространение различных языковых символов, но и обмен культурами и ценностями. Китай и Казахстан имеют разные исторические корни, культурные традиции, языковые особенности, поэтому преодоление барьеров, вызванных культурными различиями, является важной задачей для переводчиков и ученых.

Эта статья анализирует процесс перевода романа на казахский язык, изучая особенности культурных элементов в переводе и способствуя более глубокому пониманию этих аспектов. Что касается научной и практической значимости работы, статья основывается на теории культурного перевода, анализируя тактики и методы перевода, используемые переводчиками при передаче культурных элементов, систематизируя и обобщая их, а также включая новые исследования для содействия дальнейшему развитию этой теории. Кроме того, она предоставляет материалы, которые могут служить образцом для будущих исследователей и способствовать лучшему освоению теоретических знаний. Более того, посредством обширного анализа оригинального текста и перевода она способствует укреплению языковой и культурной основы, способствуя точному переводу литературных произведений как на китайском, так и на казахском языках.

Методы исследования, использованные в статье, включают: описательный метод для анализа особенностей «народной культуры» в китайском романе «生死疲劳» («Страдания жизни и смерти»); метод сравнительного анализа для изучения тактик и методов перевода народных традиций в китайском романе Мо Янь «生死疲劳» и его казахском переводе «Өмір мен Өлім азабы» («Муки жизни и смерти»); а также метод классификации для анализа народной культуры на основе региональных различий.

Статья обладает значительной исследовательской ценностью. В стране сохраняется широкий потенциал для изучения культурных факторов в литературе и перевода культурных элементов в литературных произведениях. Существует недостаточное количество исследований, исследующих значение и перевод культурных коннотаций в литературных произведениях. Кроме того, эта исследовательская статья будет способствовать развитию будущих исследований, уточняя их направление и способствуя лучшему пониманию методов и путей применения теории на практике.

Ключевые слова: перевод, Мо Янь, китайская культура, культурная коннотация, семантика.

Авторлар туралы мәлімет

Қалиолла Г. – корреспондент-автор, PhD докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, e-mail: 1525102214@qq.com, Қазақстан, Алматы қ.

Абдырақын Н. – PhD, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, e-mail: nurhalyk76@gmail.com, Қазақстан, Алматы қ.

Information about the authors

Haliolla G. – *The Corresponding Author, PhD Doctoral Student, Al-Farabi Kazakh National University, e-mail: jianaerjia5@gmail.com, Kazakhstan, Almaty.*

Abdurakyn N. – *PhD, Al-Farabi Kazakh National University, e-mail: nurhalyk76@gmail.com, Kazakhstan, Almaty.*

Информация об авторах

Калиолла Г. – *автор-корреспондент, PhD докторант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, e-mail: 1525102214@qq.com, Казахстан, г. Алматы.*

Абдуракын Н. – *PhD, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, e-mail: nurhalyk76@gmail.com, Казахстан, Алматы қ.*